

Herri-Kreditu Sistema

Alberto Jz. de Aberasturi

Mendebaldeko Gobernuak sarritan izaten dute kreditu-arloan parte hartzerik; aspaldidaniko jokaera da hau. Betidanik, bi izan dira nagusiki mailegu- edo kreditu-arloan izan diren eritziak: sozialista eta liberala.

Sozialistek luzaroan egin dute lan kreditua nazionalizatzearen alde. Horrela, Bankuak Estatuarenak izango lirateke, norbanakoek, ostera, arlo honetan partehartzerik izango ez luketelarik.

Liberalek, ordea, kredituak pribatuen eskuetan uztearen alde agertzen dira, eta ez dute onartzen Gobernuak arlo honetan zuzen-zuzeneko partehartzerik izan dezaten. Liberalen ustetan, Gobernuak kreditu-arloan eskuhartzeak baliabide-banaketa bihurriak dakartza eta ez du norbanakoen jokaeraren besteko eraginkortasunik.

Baina hain eritzi aldendu bi hauen artean badago erdibiderik. Erdibide honek iharduera pribatua du nagusi, baina, aldi berean, Gobernuak tresna egokitzen jotzen ditu, batetik, kredituak araupeztearen ardura norbanakoen eskuetan askatasun osoz uzteak ekar

litzakeen gehiegikeriak mugatzeko, eta bestetik, bankuek berentzat errentagarri ez izateagatik betetzen ez dituzten ekintzak burutzeko, hauek Gizartearentzat garrantzi handikoak direnean.

Gobernuaren eskuhartze moderatzaile eta osagarria babesten duen teoria honen ondorioz, ekialdeko munduan zehar kreditu publiko eta erdipublikorako sistemak zabaldu egin dira, arlo pribatuaren osagarri modura.

Gaur egun normala dugu Gobernuak ekonomian ihardutea. Hau ez da unerik egokiena kreditu-arloan Gobernuaren ihardueraren aldeko eta aurkako arrazoiak, abantailak eta oztopoak aztertzeko, baina bai, ordea, kreditu-arloan Gobernuak protagonismo gehiago ematearen arrazoa agertzeko. Erakunde pribatuek askotan ez dute zenbait zerbitzu eskaintzen, edota egitekotan ere erdizka egiten dute. Zerbitzuok eskaintzean datza jokabide honen gakoa. Gobernuak onartu egin dute ekonomian eskuhartu beharra eta badakite kreditu publikoa eginbehar hori betetzeko tresnarik garrantzitsuenetariko bat dutena.

Horrela, Eusko Jaurlaritzak 1980an, bere agintaldirako helburu nagusien artean ekonomia berpizteko baliabide guztiak erabilteza aipatu zuenean, erabilgarri ziren bide guztiak eskatu zituen, eta hauen artean Euskal Herri-Kreditu Sistema sortzea.

Hala eta guztiz ere, Euskal Herriak ez du horretarako sistema berezirik, ez gaur ezta aurreko estatutu-aldian ere. Horregatik, Euskal Herrian indarrean dagoen kreditu ofiziala Espainiako Estatuarena bera da.

Herri-Kreditua historian zehar

Sistema estatala I. Mundu-Gerraren amaieran agertutako larrialdi ekonomikoaren ondorioz sortu zen.

“Banco Hipotecario” izenekoak izan ezik, berau 1872an sortua, beste erakunde guztiak gerraosteko urteetan sortu ziren.

“Crédito Marítimo y Pesquero” delakoa, 1919an; “Banco de Crédito Industrial” delakoa, 1920an; “Banco de Crédito Agrícola y Local” delakoa, 1925ean. Honezaz gainera, 1939an “Instituto de Crédito para la Reconstrucción Nacional” izenekoak, gaur egun

aienatua, sortu zen. 1929an "Banco Exterior" izeneko sortu zen. Banku hau ez dago erakunde ofizialen artean, ez zuten nazionalizatu eta.

Banku hauen ezaugarriak nabarmenena epe luzearako kredituak ematea zen. Arlo pribatua, ostera, ez zen jokaera honetaz usu baliatzen.

Banku hauen eginkizuna, beren izenek adierazten dutenez, batetik, industria, kanporako merkataritza, etxebizitzaren eraikuntza, nakazaritza eta arrantzua bultzatzea zen, eta bestetik, Udalerrien herri-lanetarako dirulaguntzak ematea.

Garai batean elkarrekiko loturarik gabeko ekintza desberdinak burutu ostean, Egonkortasun Planaren barruan 1958ko abenduan banka ofizialaren berregituraketa gertatu zen, Plan honek Europarekiko isolamendua hautsi zuela.

Herri-kreditua bultzatzeko eta ekonomia berpiztearren, erakunde guztien iharduerak koordinatzeko ahaleginak egin ziren.

Arlo pribatua osatzea eta Ekonomi Plangintzarako Gobernuak ezarritako artezpide nagusiak betetzea izan ziren jokabide erizpideak. Horretarako, 1962an Bankuak nazionalizatu egin ziren eta beren dirubideketa-moduak Herri-Ogasunaren bidez zehaztu. Honen ondorioz, emandako kredituek gorakada itzela jaso zuten, era berean kreditu-motak ere ugari egin zirelarik. Zabalkunde hau zela eta, errentagarritasunik gabeko eta ekonomikoki ezelango zentzurik ez zuten dirubiderapenak egin ziren, beherantz zihoa-zen arloei eutsi nahian, hain zuzen.

Jokaera "politikoak" ere izan ziren, Herriak ez zuten hauen berririk jaso baina, edota jaso bazuen ere, ez modu sinesgarrian behintzat.

Euskal Herriarentzat (berau industrigune garrantzitsua zela kontutan izan dezagun) zabalkundea onuragarri izan zen; baina, hala eta guztiz ere, agerian utzi zuen industria nagusiaren makaltasuna, honen garapena kanpotarren esku zegoen eta.

60. hamarkadako gehiegikeriek, arestian aipatuak, eustezinezko egoeran murgildu zuten aipatu Kreditu-Sistema Publikoa; honen ondorenez, bertaxuketa sakona eta helburuak aldatzea ekarri zuela. 1971n hasi ziren bertaxuketa-lanak.

Aurrerantzean ere, kreditu-sistema Gobernuaren plangintzarako tresnatzat jotzen zen, baina hori bai, eragiketa guztietan erren-

tagarritasuna bilatuz. Honekin hauxe lortu nahi zen: Banku ofizialek dirubide-orekaren arabera ihardutea, edo errezago esanda, Bankuek urterik urte galera handiagoak ez izatea, honek mirri edo porrot teknikora eramango bait lituzke.

Aipagarria dugu 1969. erarte Herri-Ogasunak Kreditu-Sistema Publikoari emandako dirutzak ez zuela interesik ordaindu beharrik. Honen ondorioz Banku ofizialen emaitzak aldaturik agertzen ziren.

Horregatik, Banku ofizialek Herri-Ogasunak utzitako eskuarteei esker irauin zuten eta honen truke Herri-Ogasunak ez zuten inolako ordainik jasotzen.

Esan liteke, beraz, zergadunak zirela herri-kredituaren merketasunaren ondorioz sortutakoak ordaintzen zituztenak.

Hau dirubideketa-iturri pribilegiatuari bat zen; bestea, diruezarketa-txartelek osatzen zuten. Zein neurritarainoko garrantzia zuten ikusteko, esan dezagun 1982rarte Kreditu ofizial Taldearen diru-iturrien %95a zirela.

Diruezarketa-txartelak Herri-Ogasunak jaulkitako tituluak ziren. Hauen interesa Herri-Ogasunak berak jartzen zuen, eta Banku eta Aurrezki-Kutxek beren ahalbide ekonomikoen arabera erosketak egitera beharturik zeuden. Derrigorrezko eskurapen motatako txartelak zirenez gero, berauek interes txikikoak ziren, kreditu sistema pribatuak, honen kalteordaina eman asmotan, norbanakoei interes altuak ezartzen zizkiela.

Horrela, batetik, zergadunak orokorki, eta, bestetik, Banku eta Aurrezki-Kutxetara diru-eske jotzen zuten enpresa eta norbanakoak ziren ezarritako zirkuitu pribilegiatuari eutsi behar ziotenak.

Moncloako Itunak ditugu kreditu-sistema publikoaren garapenerako azken urratsaren hasiera. Itun hauen helburuetariko batek adierazten zuenez, dirubideketa-sistema hau zirkuitu pribilegiatuetatik askatu beharra dago. Horretarako hauxe lortu nahi zen: kreditu ofizialerako dirubideketaren herena norbanakoei ordaintzea, eta gainera merkatuko prezioetan, hau da, norbanakoei beren dirua uzteko eskatzen duteneko interesean (erreditu-sarian).

Prozesu hau bete bazen ere, argi dago berau zelanbaiteko hutssegitea izan zena. Heren horri eusteko nazioarte mailako merkaturara jo beharra egon zen, honek, pezetaren balio-gutxitzea zela eta, makina bat galtze ekarri zituela. Horrez gainera, kreditu ofi-

ziala ahalbide errealean gainera hazteak Herri-Ogasunen dirubideak etengabe gehitzea ekarri zuen. Hau dela eta, Herri-Ogasunak utzitako dirutzak, urte bakoitzeko, 250.000 milioi pezetatiko gorakada jasango du 1981-1985era bitartean. Kreditu ofiziala ez da 1986a arte gauzà izango, eta orduan ere ez oso-osoan, Herri-Ogasunak utzitako dirutzari dagozkion interesei aurre egiteko. Orduarte ordaindu gabeko interesak zorrari gehitzen zitzaizkion, berau normala denez, gehituz joanez.

Bilakaera honen azken pausua ez da Moncloako Itunen helburuen sakontze hutsa besterik: Liberalizazioa, eta honek kreditu-mota guztietan partehartzea dakar; Bankarizazioa, eta honek, ostera, zirkuitu pribilegiatuak gutxitzea.

Ez dago arrazoirik, 1992rarteko prozesua 1979an hasi zena baino arrakastatsuagoa izango dela susmatzeko. Kreditu ofizialaren modernizazioa kredituzko iharduera librea zabaltzean oinarritzen da, eragiketa guztietan bere ehunekoak gehituz, baita dirubide pribilegiatua gutxitzean ere.

Gehiago zehaztuz, 1987an dirubideketa pribilegiatua %60,6a izan bazen ere, asmoa 1991ren amaierarako %36ra heltzea da. Zail ikusten dugu, beraz, 1992rako aipatu helburu biak betetzea.

Kreditu-Sistema Publikoaren autonomia edo deszentralizazioa

1984.ean, kreditu ofiziala delakoaren lehendakariak idatzi zenez, herri-kreditu sistemak, erakunde moduan, zeukan arazorik garrantzitsuena Autonomien Estatura egokitzea zen. Hau horrela izanik, Banka ofizialak martxan jarri zuen bulego berriak irekitzeko plana. Honez gainera, honako hau ere esan zuen: Autonomi Estatura egokitze hori ezin lor daiteke bulegoak ireki eta erabakiak deszentralizatze soilarekin. Beharrezkoa da etengabeko harreman-bideak ezartzea, horretarako ordezkatza eta erabakietan partehartzeko ihardute-sail egokiak sortuz.

1984.ean aurreko hau irakurri bagenuen ere, ez dugu orain arte asmo hauek gauzaturik izan, ez bait da ezertxo ere egin eskuhartze-bideak urratzeko. Euskal Herrian bulego berriak zabaltzearen bidez halako administrazio-deszentralizazioa besterik

ez dugu lortu. Adibidez, 1980an gure Herrian ez zen bulego bat bera ere, ostera 1982 eta 1984aren bitartean ondorengoak ireki ziren: Crédito Agrícola-ren bulego bat Lizarran; Banco Hipotecario-renak, bi, bata Iruñean eta beste bat Gasteizen; eta beste bi Crédito Industrial-arenak, Iruñean eta Bilbon.

Abertzaletasunaren ikuspegitik Eusko Jaurlaritzak defendatu zituen tesiak, berau Nafarroako Gobernuaren aldean askoz ere gogorrago agertuz.

1980-84erako Jaurtze-egitarauan agertzen zenez, Eusko Jaurlaritzaren ihardutze-egitaraua gauzatu ahal izateko, ezinbestekoa dugu Euskadi baliabidez hornitzea, baliabideok egitarau honen eskatzen dituen ekonomi beharriaz aurre egiteko bestekoak izan beharko dutelarik.

Baliabide hauek elkarrekin zerikusia duten bi bideetatik etorriko dira:

- Eusko Ogasun Autonomotik.
- Eusko Dirubidezko Sistematik.

Baliabide-iturri hauek finkatzea Eusko Jaurlaritzaren helburu behinenetariko bat dugu.

Herri-Kreditu sistemari zegokionez, adierazpen atzerakoiak agertzen ziren, herri-krediturako erakunde bat sortzearen beharriaz balioesteko behar diren azterlanak egitea jotzen bait zen helburutzat. Erakundearen helburuak legez zehaztuko lirateke, baita berorrenetzako baliabide-kopuruaren zenbatekoa ere.

Jarrera honen aldean, osterantzekoa dugu PSE-PSOEk 1980-84 aldirako Jaurtze-egitarauan egindako eskaintza. Berau hitzez hitz kopiaturiko dugu gaur geroari begira itzelezko garrantzia izango bait zuen.

PSE-PSOEk 1980an Euskadiko Kreditu Ofizialerako Erakundea sortzea proposatzen zuen, berau Ogasun-Sailaren agindupean jarririk. Berorren domuaren %50a Eusko Jaurlaritzaren izenean jarriko litzateke, eta gainontzekoa, Aurrezki-Kutxa Probintzial, Tokiko eta Kooperatibenean. Erakunde honek ondorengo diru-iturriak izango ditu:

- a) Autonomi Elkartearen aurrekontu-izendapenak.
- b) Diruezarketa-txartelen jaulkipena, berauek Estatuko Kreditu Ofizialerako Erakundearen txartelak ordezkatuko dituztela-

rik, Aurrezki-Kutxen eta Kooperatiba-Kutxen herri-diruen ehunekoaren barruan, baita banka pribatuan ere, berauek Euskal Herrian izan ditzaten zorkarien heinean.

Honez gain, Euskadiko Kreditu Ofizialerako Erakundeak, batipat, ondorengo lau eremuetan ihardutea proposatzen zuen, beren ekimenerako egokien eritzitako moduan antolatzeko ahalmena izanik.

Aipatutako eremuak hauetxek dira:

- Nekazaritza eta Arrantzurako Kreditua.
- Etxebizitzak Eraikitzeko Kreditua.
- Toki-Kreditua.
- Industri Kreditua.

Gaur egun, adierazpen hauek egin zirenetik bederatzi urteren buruan, eta 1980az geroztik Estatutuarekin gertaturikoa ikusirik, harrigarria gertatzen da Eusko Jaurlaritzaren jarrera hain beldurtia izatea. Denok dakigunez, honek gaia aztertzea proposatzen zuen bakarrik. Are harrigarriagoa dugu PSE-PSOeren joera, beronek, autonomistagoa izanda ere, Euskadiko Kreditu Publikoa delakoaren sorkuntza proposatzen bait zuen.

Funtsean, PSOeren hauteskunde-proposamenak hauxe zekarren: Estatuan indarrean zegoen kreditu-sistema publiko bera Autonomi Elkartean ezartzea. Honez gainera, kreditu ofiziala oinarritzen den bi baliabide-iturri pribilegiatuz baliatzea proposatzen zen: Diruezarketa-txartelak eta aurrekontu-izendapenak.

Guzti honek, alde batetik, eta autoantolakuntzarako ahalmenak eta Eusko Jaurlaritzarekiko menpekotasun politiko zuzenak, bestetik, nahikoa formulazio autonomista sakona osatzen zuten.

Ikus dezagun orain zein izan zen eritzi hauen bilakaera. Eusko Jaurlaritzak aldeztzen zuen filosofian tresneriari geroz eta garrantzi handiagoa ematen zitzaion, eta badirudi joera hau eguneroko aginte-lanetan ihardutearen ondorena zela. Adibide bat jartzearren, esan daiteke bere egoera mediku batenarekin gonbara daitekeela, hain zuzen ere, gaixo bati ebakuntza egiteko medikuntza ezagupideak izateaz gainera, ebakuntzetarako tresneria egokia edukitzea beharrezko dela konturatzen den medikuarenarekin. Era berean, Jaurlaritzan apurka-apurka nagusituz zihoan eritzi hau: aginpi-deak bakarrik edukitzearekin ez goaz inora, berauek praktikan

jartzeko baliabide egokirik ez badugu. Hau dela eta, aginpideak eskuratzeak berarekin ekarri beharko zituzkeen berau praktikan jartzeko beharrezko baliabideak. Eta non hara, tresnetariko bat kreditu-sistema publikoa dugu.

Hauxe izan zen 1983.eko apirilean eusko talde teknikoak Estatu Gobernuko ordezkaritza teknikoari iragarri zion jokabidea, ordezkaritza tekniko honen buru Ogasun-Ministeritzaren Idazkari nagusi teknikoa izan zelarik.

Hauxe izan zen laburbilduz planteamendu horri emandako erantzuna.

Onartezina zela Estatuarentzat planteamendu hau, tresneria inori uztearen aldeko bide horrek tresna barik uzten bait zuen Estatu bere eginkizunak betetzeko. Ez litzateke inolaz ere onartuko dirubideketa pribilegiatua Autonomi Elkartera eskualdatzerik, berau sistema osoaren funtsa baita.

Ondoren, Eusko Jaurlaritzak idatziz aurkeztu zion bere jokabidea Estatuko Administrazioari. Formulazio zehatzagorik egon zegoen arren, PSE-PSOEren hitzez hitzezko hauteskunde-egitarauaren testua bidaltzea erabaki zen. Hala ere, erantzuna ezin izan zitekeen erabatekoagoa. Hitz gutxitan azaltzen du Estatuaren ize-nean negoziaketan parte hartzen dutenen idazkiaren azken idazatalak. Beronek hauxe dio: azken batean, kreditu ofizialaren arloan, ez da onartuko inolako eskualdaketarik egiterik. Hauxe izan zen ituna lortzeko egindako azken kontaktua.

Interesgarritzat jotzen dugu epilogo modura 1984.eko hauteskundeetan PSE-PSOEek aurkeztutako eritzia. Bertan hauxe aldarrikatzen zen: Kreditu ofiziala ekonomiaren ordenamendurako oinarrizko tresna dugu, berau lurraldeka sailkatzeak berorren funtsezko xedeak ukatzea lekarke (ekonomiaren arlokako ordenaera). Dirubidetza-erakundeetatik hartzen dituen baliabideak uztea, bere erakunde-ahalbide errealak antzutzea litzateke.

Hauxe izan da lau urtetako bilakaera, 1980-84, oposizioan egotetik agintean egotera artekoa. Orduetik hona, Eusko Kreditu Publikoaren sorkuntzak amets galduetan darrai.

Ondorioak

Europako merkatu bakarrari begira helburu nagusi bi lortu nahi dira. Batetik, egungo kreditu-sistema publikoa, hau da, Estatuakoa, bere abantailez desjabetzea, dirubideketa moduari dagokio-

nez. Eta bestetik, betiko Bankaren egituraz ahalik eta gehien jabetuz joatea, bai bezeroei zuzentzerakoan, zein berorren antolaketari dagokionean. Helburu bi hauek badute elkarrekiko zerikusirik, kreditu-sistema publikoaren lehiakortasuna, iturri pribilegiatuak baztertutakoan, bere eginkortasunaren pentsutara geratzen bait da. Aukeratu den sistema lehia irekian oinarritzen den sistema liberala dugu, bertan aurrera egiten duten bakarrak ondoen prestatutakoak izanik. Sistema hau gaur egun Europako Elkartearen indarrean dagoena dugu.

80. hamarkadan izandako esperientzia eta eraldaketa honetarako bideratu diren baliabideak, batipat borondatezkoak, kontutan izanik, zentzuzkoa litzateke 1992rako jarritako helburuak bete ez izatea, ezta, beraz, aldi horretan kreditu-sistema publiko eraginkorrik sortzea ere.

Badirudi ba, Estatuko Gobernuaren jarrera zakarra ikusirik, ez dugula Euskadirako kreditu-sistema publikorik izango. Edozelan ere, arlo honetako edozein aldaketak zurtz eginda utziko gintuzke, ez bait da halakorik gertatzerik espero.

A. J. A.

EL SISTEMA DE CREDITO PUBLICO

LE SYSTEME DE CREDIT PUBLIC

El Sistema de crédito público es una forma de actuación de los Gobiernos intermedia entre la nacionalización, que propugnan los socialistas, y la abstención liberal.

En Euskadi, no ha existido un sistema autónomo de crédito. Por ello, el crédito que ha venido actuando es el estatal.

El Sistema público tuvo su origen en el período posterior a la I Guerra Mundial. En ese período nacen los Bancos públicos que hoy conocemos.

Tras un período de lánguida existencia, a tono con la realidad económica del Estado, los desarrollistas del franquismo intentaron convertirlo en un instrumento al servicio de la Planificación Pública.

Los excesos del desarrollismo, créditos políticos o antieconómicos, llevaron a una situación cercana a la quiebra del sistema público de crédito. En 1971, hubo que reestructurar el Crédito Oficial.

En la actualidad subsiste gracias a la obtención de recursos de privilegio, dotaciones del Tesoro y Cédulas.

La tendencia a futuro es la de eliminar estas fuentes privilegiadas, que directa o indirectamente pagan todos los ciudadanos.

El Gobierno Vasco ha intentado infructuosamente conseguir la transferencia del Crédito Oficial.

La postura socialista, que en 1980 era favorable a dicho traspaso, varió radicalmente en 1983, al alcanzar el poder, afirmando que en ningún caso se aceptaría transferir la financiación y que el planteamiento del Gobierno Vasco era inaceptable. El planteamiento que tan radicalmente se rechazó, era la copia literal del Programa de Gobierno del PSE-PSOE de las elecciones autonómicas de 1980.

Desde 1980, la situación ha quedado bloqueada, y no parece que vaya a solucionarse a corto plazo.

Le Système de crédit public est une forme d'activité des Gouvernements à cheval entre la nationalisation que les socialistes défendent et l'abstention libérale.

Il n'a jamais existé en Euskadi de système autonome de crédit. C'est la raison pour laquelle, le crédit qui a joué un rôle important est celui de l'Etat.

Le Système public provient de l'après guerre (1914-1918). C'est à ce moment là que sont nées les Banques publiques que nous connaissons aujourd'hui.

Suite à une période d'existence végétative en accord avec la réalité économique de l'Etat, les protagonistes du développement à outrance franquiste essayèrent de la convertir en un instrument au service de la planification publique.

Les excès du développement, les crédits politiques ou antiéconomiques, amenèrent à une situation proche de la faillite, le système public de crédit. En 1971, il a fallu restructurer le Crédit Officiel.

Il existe encore actuellement grâce à l'obtention de recours de privilège, des dotations du Trésor et des Cédules.

La tendance à venir est d'éliminer ces sources privilégiées que tous les citoyens payent directement ou indirectement.

Le Gouvernement Basque a essayé en vain de faire transférer les fonds du Crédit Officiel.

L'attitude socialiste qui en 1980 était favorable à ce dit transfert changea radicalement en 1983 en arrivant au pouvoir, en affirmant qu'en aucune façon il serait accepté le transfert du financement et que la proposition du Gouvernement Basque était inacceptable. La proposition qui fut rejetée si vivement était la copie littérale du Programme du Gouvernement du PSE-PSOE des élections autonomes de 1980.

La situation est restée bloquée depuis 1980 et il ne semble pas qu'une résolution va être prise très prochainement.